

vora, koji knjizi daje njen pravi ton i na svojstven način govori o pitanjima koje je pokušao da predstavi i naš tekst, saznajemo da je to samo prvi deo prepiske, a da drugi, koji će obuhvatiti mlade pesnike, još priprema, imaćemo u bližjoj budućnosti pregled savremene slovenačke poezije u svetlosti izjava njihovih stvaralaca. Delo koje nije važno samo po svojoj zamisli i doslednom ostvarenju, već predstavlja i jedno od najosnovnijih razmišljanja o estetskim i idejnim tokovima u savremenoj slovenačkoj poeziji.

Sa slovenačkog preveo Vojislav Despotov

MARGARET MID: »SAZREVANJE NA SAMOI«,

»Prosveta«, Beograd 1978.

Piše: Bojan Jovanović

Krajem 1978. godine, kada je u prevodu na naš jezik objavljena njena, danas već čuvena knjiga *Sazrevanje na Samoi*, kratkom agencijskom veću preneto je da je u svojoj 76. godini Margaret Mid završila svoj život. U našoj sredini ovoj vesti nije bila posvećena odgovarajuća pažnja. Prikaz njene knjige ujedno je i prilika da se oda dužno poštovanje ovoj najznačajnijoj naučnici savremene antropologije.

Iako je rezultat prvih izučavanja, delo Margaret Mid *Sazrevanje na Samoi* prvi put objavljeno 1927, danas predstavlja već klasičnu antropološku studiju. Nakon publikovanja ovog rada, Margaret Mid je nasatvila svoja ispitivanja plemena Manue, s Admiralskih ostrva blizu Nove Gvineje, kao i izučavanja još šest plemena na Novoj Gvineji. Rezultati ovih studija objavljeni su u knjigama: *Sazrevanje na Novoj Gvineji i Seks i temperament u tri primitivna društva*. U vezi sa studijama primitivnih zajednica na Novoj Gvineji, važno je napomenuti da se nakon drugog svetskog rata Margaret Mid vratila na Novu Gvineju i ponovila svoja ispitivanja, da bi utvrdila promene koje su rat i uticaj drugih kultura mogle da ostave u tradiciji primitivnih društvenih zajednica. Ovi rezultati su objavljeni u knjizi: *Muškarac i žena. Studija spolova u svetu koji se menja*.

Mada je svoje stavove i naučne poglede oformila pod uticajem čuvenih američkih antropologa R. Benedikta, R. Louia i E. Sapiroa, koji su svoje teorijske osnove izgradili u priličnoj meri se suprotstavljajući nedovoljno elastičnim psihoanalitičkim tezama u tumačenju kulture, kao i shematičnom shvatanju muškog i ženskog karaktera i ponašanja, Midova je svoje naučno interesovanje vezala prvenstveno za probleme oformljenja i razvoja ličnosti oba pola u određenoj kulturnoj sredini. Pri ovome je uslove koje određena kultura stvara smatrala dominantnim i presudnim u razvoju i sazrevanju mladih. Njena osnovna teza je da uloga faktora koje nosi kultura u razlikovanju i stvaranju osobenosti i karakteristika polova imaju daleko veći značaj nego čisto prirodne razlike među polovima.

Podnaslovom knjige *Sazrevanje na Samoi — Psihološka studija mladeži u primitivnom društvu namenjena ljudima zapadne civilizacije* — Margaret Mid je naznačila osnovnu temu i namenu svog rada.

Međutim, osnovni problem na koji je nastojala da da odgovor sastojao se u pitanju: »Da li poremećaji koji unesrećuju naše adolescentne potiču od same prirode adolescencije, ili od civilizacije? Da li u drugačijim okolnostima adolescencija pruža drugačiju sliku?«

U prikazu razvoja mladih na Samoi, autor ove studije je posebno pažnju obratila na društvene i kulturne forme koje modeluju određen obrazac ponašanja, i koji ne stvaraju poremećaje karakteristične za period adolescencije u zapadnoj civilizaciji. Sagledavajući oblikovanje karaktera u zavisnosti od društvenih uslova određene zajednice, Margaret Mid je ustanovila da su i saznanja koja čovek stiče kao dete od izuzetne važnosti za razvoj njegovih daljih mogućnosti. Životni pogledi Samoanaca razlikuju se u tolikoj meri od naših pojmova, da se u pogledu vaspitanja dece i mogućnosti njihovog osamostaljenja koje ovo vaspitanje pruža već površna upoređenja javljaju kao sušne suprotnosti.

U pogledu shvatanja osnovnih kategorija rada, igre i škole, među decem sa Samoa i decem koja se odgajaju u skladu sa zapadnoevropskom kulturnom tradicijom, i u američkoj kulturnoj sredini, takođe postoje bitne razlike. Dok dete u našoj civilizaciji uglavnom stvara pogrešne odnose u vezi s ovim osnovnim

kategorijama, vezujući rad za odrasle, igru za zadovoljstvo, a školu za obaveze koje donose nerazumljive mevolje, dete na Samoi ovo podvajanje vrši na drugačijoj osnovi i u korist jednog pozitivnijeg sagledavanja. Shvatajući rad ne kao način za sticanje slobodnog vremena, već kao niz neophodnih poslova u cilju održavanja života, u kojima učestvuju svi članovi zajednice, i najmanje dete nalazi svoje mesto u ovim poslovima. Vreme preostalo od rada čovek i deca koriste za igru, koja ima posebno mesto u samoanskoj kulturi i koja dečijem životu daje znatno veću povezanost nego što je slučaj među decem u zapadnoevropskoj kulturi.

Što se tiče međusobnih odnosa unutar rođачke skupine između polova, treba istaći da su tabu propisi i pravila izbegavanja dodira u funkciji podvlačenja razlika između polova vršnjaka muškaraca i devojčica, naročito rigorozna počev od starosne granice oko 9. godine. Dalji razvoj mladih praćen je ovom strogom podvojenosti među polovima, tako da je ova kruta dihotomija uzrok što se među odraslima suprotnog pola ne razvijaju neke dublje emocije.

Površna osećanja koja prate adolescentni period, uz slobodu seksualnog eksperimentisanja, ne dovode do karakterističnih pubertetskih kriza i potresa poznatih među mladima zapadnog sveta, već u ovom stadijumu društvene i kulturne norme, pre svega, stvaraju uslove koji omogućuju nesmetano individualno prilagodavanje.

Prema zaključcima Margaret Mid, odsustvo autoriteta, poznavanje seksualnosti i sloboda u eksperimentisanju, uz odsustvo pritiska pred obavezom donošenja životno važnih i sudbonosnih odluka, omogućuju proces jednog drugačijeg saznavanja mladih.

Međutim, društvene okolnosti koje ona navodi kao povoljne za individualni razvoj, nisu ni u kom slučaju rezultat one »emancipatorske« linije koja nastoji da, nakon što izgradi s društvenim institucijama svoje represivne mehanizme, oslobodi čoveka njihovih uticaja. U slučaju društvene zajednice na Samoi, do stvaranja ovakvih društvenih mehanizama nije ni došlo.

Ovom prilikom valja još ukazati da je ostatak matrijarhalnosti prisutan u običaju oko rođenja prvog deteta, koji je zadržao matrikonalni karakter. Budući da je ovo redak ritual, i da će ponovni obredni značaj dete steći tek pred sklapanje braka, njegova matrikonalnost obeležava i razvojni nivo društveno priznatih modela ponašanja, koji su i u pogledu seksualne slobode devojaka do sklapanja braka zadržali potpunu toleranost.

Površna i neprodubljena osećanja u vreme slobodnog seksualnog preispitivanja, kada se vernost prema partneru meri danima a samo izuzetno nedeljama, i gde privrženost ne isključuje istovremeno i održavanje drugih veza, omogućuju vrlo brzo sticanje neophodnog iskustva. Život s mnogim ljubavnicima, a zatim brak, uobičajen je put devojke u adolescenciji koji nije praćen neugodnim krizama i potresima.

S druge strane, karakteristične devijacije koje se sreću u zapadnoj civilizaciji — impotencija, frigidnost, neuroze — gotovo da su nepoznate na Samoi. Seksualno prilagodavanje kroz slobodno eksperimentisanje, kao i okolnost da su retko oba partnera početnici u sticanju ljubavnog iskustva, ne dovodi do posledica u vidu navedenih smetnji koje imaju osnovu u drugačijem shvatanju uloge seksualnosti u periodu adolescencije.

U predgovoru ovoj knjizi, poznati američki antropolog F. Boas je istakao da ono što smatramo ponekad čovekovom prirodom ne predstavlja ništa drugo već naš otpor na ustaljene civilizacijske stege. Mada u ovom stavu možemo prepoznati i Frojdovu tezu o represivnom karakteru kulture, upravo su rezultati antropoloških istraživanja koji su nastojali da znatno šire razmotre relacije između čovekove ličnosti i njegove kulture, doprineli adekvatnijem shvatanju ovih odnosa. U temelje ovih nastojanja ugrađeno je i delo Margaret Mid. Međutim, iako se zasniva na građi od pre pola veka, koja nije odolela kasnijim promenama i mnogobrojnim uticajima koji su doveli do bitnog preobražaja samoanske narodne kulture, rezultati i razmatranja Margaret Mid na osnovu sopstvenih podataka i zapažanja imaju i danas svoju punu naučnu važnost.

Suprotstavljajući se teoriji o nepromenljivosti ljudske prirode, Margaret Mid je, možemo u zaključku reći, možda preneglasila ulogu kulture, što stvara utisak čovekove nemoći u odnosu na mogućnost da sam deluje na izgrađivanje sebe samog kroz menjanje prirode i stvaranje svoje kulture. Međutim, obojaka iskustvom u proučavanju samoanske kulture, ona s puno prava sugerira ublažavanje naših, ponekad dost krutih shema i shvatanja njihove uloge koju imaju na sazrevanje i razvoj mladih.

»polja« — časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja, novi sad, katolička porta 5/II, telefon (021) 28-765

uredjuju: lazar bojanović, milan dunderski, slavko gordić, vičazoslav hronjec, dragan koković i jovan zivlak (glavni i odgovorni urednik) tehnički i likovni urednik cvetan dimovski / sekretar radmila gikić / članovi izdavačkog saveta: janoš banjai, bosiljka bojanic, cvetan dimovski, nedeljko terzić, lazar elhart, ksenija maricki gađanski, slavko mišković, julijana palfi, jordan pešić, jožef ric, miroslav štajner, milan stanić (predsednik), jovan zivlak i pero zubac / izdaje nip dnevnik, oour »redakcija dnevnik«, novi sad, bulevar 23. oktobra 31. / direktor vitomir sudarski / osnivač pokrajinska konferencija saveza socijalističke omladine vojvodine / časopis finansira SIZ kulture SAP vojvodine / rukopise slati na adresu: redakcija »polja«, novi sad, poštanski fah 190 / godišnja pretplata 100 dinara, za inostranstvo dvostruko / žiro račun 65700-601-11971 nip dnevnik, oour »redakcija dnevnik«, sa naznakom za »polja« / lektor zorica stojanović / štampa »prosveta« novi sad, stevana sremca 13. / na osnovu mišljenja pokrajinskog sekretarijata za nauku i kulturu broj 413-152/73 časopis je oslobođen poreza na promet proizvoda i usluga.